

Recensent: Wout Joling

Tanya Byron: 'Niets is wat het lijkt' Belevenissen van een klinisch psychologe. Uitgeverij Unieboek, Het Spectrum bv, Houten 2014. ISBN 9789000336531. Zie ook: www.unieboekspectrum.nl (Psychiatrie/AG/PO/1)

Soort boek/stijl/ziekte: In dit boek (288 pg), beschrijft Tanya Brown haar opleidingstijd als psychologe, de periode waarin zij studeerde en praktijkervaring opdeed in verschillende sectoren van de psychiatrie. Haar ontmoetingen met een verscheidenheid aan patiënten levert indringende patiëntverhalen op, maar het boek is in de eerste plaats het fascinerende ervaringsverhaal van een jonge nog onervaren hulpverleenster.

Over de schrijver: Tanya Byron (geb. 1967) is een Britse professor in the Public Understanding of Science, clinicus, journalist, schrijver en programmamaker. Ze heeft bijna vijftientig jaar werkervaring in de geestelijke gezondheidszorg. Ze woont in Londen, is hoogleraar aan de universiteit van Edge Hill en een veelgevraagd expert voor de Britse radio en televisie. Ze studeerde psychologie in York en Londen en haalde haar doctorstitel aan de Universiteit van Surrey. Ze is getrouwd en heeft twee kinderen.

Korte beschrijving: In de inleiding beschrijft de auteur een persoonlijke ervaring als jong meisje. 'Ik raakte voor het eerst in de frontaalkwabben van de menselijke hersenen geïnteresseerd toen ik die van mijn grootmoeder tegen de plinten van de voorkamer van haar donkere, volgepropte huis zag zitten. Ik was vijftien.' Een heroïneverslaafde jonge vrouw had haar oma met een ijzeren pook het hoofd ingeslagen en beroofd. Vanaf dat moment wil Tanya Byron het hoe en waarom van het gedrag van mensen begrijpen, het begin van haar interesse in de psychologie. Ze gaat dan ook psychologie studeren.

Ze leert en werkt tegelijk: een halve week op de universiteit, de andere helft van de week op een opleidingsplaats voor een halfjaar. Ze werkt in ziekenhuizen, klinieken, psychiatrische afdelingen en een huisartspraktijk en ontmoet heel verschillende typen patiënten. In zes hoofdstukken doet ze verslag van haar opleiding door de verhalen te vertellen van de mensen die ze daarbij ontmoet.

Al in haar eerste praktijkperiode overkomt haar een bijzondere ervaring. Een gestoorde man met wie ze denkt een vertrouwensrelatie te hebben opgebouwd bedreigt haar met een mes en probeert haar te vermoorden. Ze wordt ternauwernood bevrijd. Aan het eind van haar halfjaarperiode denkt ze echter niet aan de man als de psychopaat die haar bedreigde, maar 'Alleen: hoe zat het met Ray? Ik kon er niets aan doen, maar ik had het gevoel dat ik hem volkomen in de steek had gelaten.'

In de huisartspraktijk waar ze vervolgens werkt helpt ze een jong stel van hun relatieproblemen af. In een geriatrie kliniek krijgt ze te maken met een dementerende joodse man die haar de schokkende ervaringen als concentratiekampslachtoffer vertelt. En in de afdeling voor jeugdpsychiatrie behandelt ze een meisje met anorexia dat zelfmoord wil plegen. De laatste halfjaarperiode brengt ze door in de verslavingszorg. Ze beschrijft de wereld van cocaïnegebruikers, drugsverslaafde homoseksuele mannen, terminale aidspatiënten. Ze bouwt intense relaties met hen op en ervaart de triestheid van de dood maar soms ook het geluk als ze iemand van zijn verslaving afhelpt.

Wat viel op: Het boek is een vertaling van het boek dat in Engeland verscheen als *The Skeleton Cupboard*. De vertaling is van Merel Leene. Het is erg goed geschreven in een stijl die je als lezer vasthoudt.

Opvallend is dat dit boek niet zozeer een ‘patiëntvervalsverhaal’ is - hoewel het aangrijpende patiëntgeschiedenissen beschrijft - maar vooral een ‘hulpverleners-ervaringsverhaal’. Centraal staan de verwachtingen en onzekerheden, de hoop en de onmacht, de twijfels en de frustraties, kortom de gevoelens en emoties van de beginnende hulpverlener. Haar ambitie is de mensen die aan haar worden toevertrouwd te redden. ‘Paul leerde me dat die reddingsfantasieën mijn probleem waren. Hij was mijn professionele verlossing. Je kunt niet iedereen redden.’

Illustratief is de passage in de epiloog: ‘Op de dag van mijn afstuderen vierde ik feest met mijn vrienden in het centrum van Londen. Toen ik die avond van de pub naar het metrostation liep, passeerde ik een hoogzwangere jonge vrouw die zat te bedelen, en omdat ik wel een vermoeden had waarvoor ze het geld zou gebruiken als ik iets in haar bekertje gooide, kocht ik een broodje en een koffie voor haar. Toen ze me met haar samengetrokken pupillen aankeek, herkende ik de kleine, gevangen jonge vrouw: het was Mo.’ Ze realiseert zich dat ze soms patiënten kan helpen, maar evenzoveel andere niet: ‘Sommige mensen kun je niet redden.’

Opvallend is ook dat Byron haar patiënten altijd als mensen ziet en steeds zoekt naar de wereld achter hun probleem. ‘Toen mijn training in de weken daarop langzamerhand op gang kwam, drong al snel tot me door dat ze én geen patiënten én geen cliënten waren; het waren mensen, echte mensen, met levens en verhalen.

Kwetsbare, soms diep ongelukkige, interessante mensen.’

Een buitengewoon boeiend boek.

Citaten:

- P 11: ‘Op die ochtend in maart draaide echter alles om frontaalkwabben: die van mijn grootmoeder op de plinten (misschien), die van haar moordenaar – duidelijk minder goed functionerend – en de mijne, die zich vroegrijp vastzetten in een stand van kalme rationaliteit van waaruit, zoals ik nu geloof, mijn reis begon die uiteindelijk tot het beroep van psychologisch hulpverlener leidde.’
- P 33: ‘Klassiek. De artsen verkopen de patiënt het idee dat door hun diagnose alles beter zal worden, maar als ze allemaal niets hebben gevonden, sturen ze hem naar de psycholoog. ‘Sorry, jongen. Ik dacht dat je ziek was, maar dat blijkt niet het geval, dus moet je wel gek zijn.’
- P 73: ‘Ik heb honger.’ ‘Oké, Imogen. Kom, dan gaan we wat eten.’ Ik zei tegen mezelf dat ik op de goede weg was. Terwijl ik daar stond te zweten, vormde ik in gedachten een beeld van wat er met Imogen gebeurd was. Ik voelde me goed over mezelf. Ik dacht dat ik op het punt stond haar beter te begrijpen. Later zou blijken dat ik het volkomen bij het verkeerde eind had.’
- P 129: ‘Terwijl de eerdere sessies met Martin en Elise vooral voor hen gênant waren geweest, waren de latere bijeenkomsten – waarin ze er zichtbaar van genoten om verslag te doen van de voortgang die ze boekten met de stappen van de sensate-focustherapie – lastiger voor mij, omdat het me enorme moeite kostte om het ongemakkelijke gevoel te verbergen dat die openhartige ontboezemingen bij me opriepen.’

- P 268: 'De begrafenissen putten me uit. Behalve alle gebruikelijke druk die ze met zich meebrachten, was er ook nog de zeer reële zorg om wat ik aan moest. Deze jongens wilden dat hun psycholoog er ook op hun laatste moment stijlvol uitzag; twee van hen gaven me zelfs kledingsuggesties een paar dagen voordat ze binnen achtenveertig uur na elkaar stierven. Ik bezocht ongeveer drie begrafenissen per maand.'

Extra: Zie interview met Tanya Brown op YouTube:
www.youtube.com/watch?v=2BEoEoi9Jlo